

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԵՐՐՈՐԴ ՆԻՍՏԻ

Ազգային-եկեղեցական ժողովի երրորդ նիստը կայացաւ Հոկտեմբերի 5ին, Հոգեւոր ձեմարանի մեծ դահլիճին մէջ, ցերեկուայ ժամը 2.00ին: Ներկայ էին բոլոր պատգամաւորները, ի թիւս որոնց Դամասկոսի թեմէն նոր ժամանած Տ. Շաւարշ վարդապետ Գույումենանը եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան աշխարհական պատգամաւոր Պ. Հրանդ Գրիգորեանը: Ժողովին կը նախագահէր նորընտիր Վեհափառ Հայրապետը՝ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս:

Նիստը սկսաւ Վեհափառ Հայրապետի աղօթքով, որուն աւարտումէն յետոյ ժողովին ատենապետ Պ. Հրանդ Նասիպեանը ղիմելով Վեհափառ Հայրապետին, յայտնեց իր շնորհակալութիւնը իր նկատմամբ ցուցաբերած պատուի համար, որպէս օրուայ ատենապետի:

Ապա խօսք տրուեցաւ Վեհափառ Հայրապետին, որուն հետ միասին ոտքի ելան բոլոր պատգամաւորները աղօթելու համար: Նորին Սրբութիւնը կարգաց իր ուղերձը, ներկայ եղողներուն կողմէ ընդունուեցաւ խորին ակնածանօք եւ բուն ծափահարութեամբ:

«Գերազնորն Սրբազան Հայրե, Հոգեւորն Վարդապետ Հայրե, մեծարգոյ պատգամաւորներ. — Թող տե՛ք, որպէսզի սրբազումս Ազգային-եկեղեցական այս ժողովին բերենք մեր հայրապետական ողջոյնը եւ օրհնութիւնը, անգամ մը եւս յայնելով շնորհակալութեան Մեր ամենաշեմ գրացումները Ձեր այն բարձր գնահատման եւ վստահութեան համար, զոր ընծայեցիք Մեզ:

Շնորհակալութեան խօսք ըսել րեւել տալ բնական ու անհրաժեշտ է, եւ սակայն այս պահուս եւ այս տեղին մէջ ուր կը գտնուինք, խօսքերը Մեզի կը բուռն անբաւարար, եւ, նոյնիսկ, անբովանդակ:

Բարձրանալով Լուսաւորչի աստուածակառոյց Գահին վրայ, Մեր ուսերուն եւ Մեր հոգիին մէջ կը զգանք խռովիչ ծանրութիւնը հազար եւ վեց հարիւր տարիներու, եւ կը փորձենք ունենալ ապրումը, զոր մեր Փրկիչ Յիսուս ունեցաւ Չիքենեաց լեռան վրայ, երբ Իր աղերսը ուղղելով երկնաւոր Իր Հօր, քաւ. «Երբեք հնար է՝ անցցի բաժակս այս յինքն, բայց ոչ որպէս ես կամիմ, այլ որպէս Դու»: Վասնզի Մեր գիտակցութեան դռները ուժգնօրէն կը բխեն հետզհետէ մարմին առնող հարցումներ, րե ի՞նչ պիտի կարողանանք իրագործել Մեր այս առաքելութեան նախադրանքին վրայ, ի՞նչպէս պիտի կարենանք դիմագրաւել բազում դժուարութիւնները, որ Մեր շուրջը կ'ալեկոծուին, ի՞նչպէս պիտի յաջողինք պսղաբեր դարձնել Մեր աշխատանքը յօգուտ եկեղեցւոյ, յօգուտ Ազգին ու Հայրենիքին: Ի՞նչպէս պիտի կարողանանք կարգ-կանոնն ու օրհնականութիւնն ամրապնդել Մայր Աթոռէն ներս ու ներքեւի Մեր բոլոր գործակիցներուն սէր եւ անճախնդիր նուիրում դեպի մեր սուրբ գործը: Վերջապէս, ի՞նչպէս պիտի կարողանանք ստեղծել Մեր շուրջը, մեր նուիրապետական Աթոռներու եւ րեմերու միջեւ՝ ինմա՞ր աշխատանքի մրցութիւն՝ խաղաղութեան եւ ներդաշնակութեան:

Ամեն բանէ առաջ Մեր յոյսը Աստուծոյ վրայ է: Կը հաւատանք նախախնամութեան եւ Ո. Հոգւոյ զօրութեան: Կը հաւատանք, րե Տէրը պիտի ողորմի եւ պիտի օգնէ Իր եկեղեցիին, եւ պիտի փրկէ զայն ամեն փորձութիւններէ, ուժ, կար եւ իմաստութիւն շնորհելով բոլոր անոնց, որ սուրբ սրտով եւ մաքուր ձեռքերով պիտի նուիր-

ուին մեր ժողովուրդի կեանքի հոգեւոր վերաշինութեան գործին: Այս վեճ զգացումը Մեր հոգիին մէջ՝ ճամբայ կ'ելլենք, քաղելու համար մեր լուսաբնակ նախնեաց ուղիով: Մեր երկրորդ ապաւենը մեր Հայրենի պետութիւնն է: Սովետական Հայաստանի իշխանութիւնը մեր հարազատ Հայրենիքի հարազատ իշխանութիւնն է: Մեր վերածնունդ երկրին մէջ, Սովետական իշխանութեան ստեղծած օրինական եւ գործնական կեանքի պայմաններու շնորհիւ, եկեղեցին ոչ միայն լրիւ ազատութիւնը կը վայելէ՝ իր կեանքը կազմակերպելու եւ զարգացնելու, այլ յանախ այդ իշխանութիւնը բարոյապէս նեցուկ կը հանգիստանայ Մայր Աթոռին: Եւ եթէ Մայր Աթոռը հոգեւոր եւ վարչա-սեփական տեսակետէն կազմակերպական քերութիւններ ունի այժմ, պատճառները միայն ու միայն ներքին են: Մենք բոլորս իմաստութիւնը եւ կորովը պէտք է ունենանք մեր գործի շուրջը՝ համախմբելու ներշնչումով, անճնութիւնութեամբ եւ սրբութեամբ զեղուն հոգեւորականներ եւ աշխարհական գործակիցներ, աւաւելադոյն չափով օյսով կտրեմալու համար Պետութեան ստեղծած բարենպաստ պայմաններէն:

Վերջին փառաւոր ապացոյցը այս տեսակետէն՝ տեսնելով մենք բոլորս այս օրերուն, երբ Պետական իշխանութեան նիւթական եւ բեմիք միջոցներով իրագործուեցաւ Մայր Տաճարի վերանորոգումը: Այս պատմական գործը, որ ի կատար ածեց մեր Հայրենի պետութիւնը, նոր լոյս իջեցուց ոչ միայն դարաւոր Ս. Էջմիածնին վրայ, այլ նոր լոյս ծաթեցուց նաեւ մեր բոլորիս հոգիներէն ներս, եւ մենք այսօր նոր ուժ, նոր լոյս առած Լուսաւորչի անեղջ կանթերէն, ամեն մէկս մեր տեղէն, ամեն մէկս մեր միջոցներով ձեռք-ձեռքի տալով, պիտի աշխատենք յաղթահարել մեր առաջ գլուխ բարձրացնող ամեն տեսակի դժուարութիւնները՝ անսասան, ամբողջ, շէն եւ պայծառ պահելու համար մեր Ս. եկեղեցին, մեր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, մեր վերածնունդ ու ծաղկած Մայր երկրի՝ Սովետական Հայաստանի կենսասու արեւին ներքին:

Հայրական սիրոյ զգացումներով զեղուն՝ ջերմագին կոչ կ'ուղղենք մեր բովանդակ եկեղեցիին, Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Սրբոյ Նրուսապետի եւ Կոստանդնուպոլսոյ մեր Պատրիարքութեանց Աթոռներուն, մեր բեմակալ գերաւորն առաջնորդներուն, մեր եկեղեցւոյ բոլոր սպասաւորներուն եւ մեր ամբողջ հաւատացեալ ժողովուրդին ու կը մաղթենք, որ անոնք անխախտ մնան իրենց նախնեաց հաւատքին եւ աւանդութիւններուն վրայ, անխախտ մնան իրենց եկեղեցասիրութեան եւ հայրենասիրութեան զգացումներուն մէջ եւ միշտ բարձր պահեն հայ ժողովուրդի, Հայ եկեղեցւոյ միասնականութեան նուիրական դրօշը:

Մեր ուժը, մեր փրկութիւնը մեր միութեան մէջ է: Այս վեճին վրայ կանգնած ենք Մենք եւ պիտի չճարժինք: Եւ պիտի յաջողինք Մեր եկեղեցանուէր եւ հայրենանուէր գործին մէջ, օգի Աստուած ընդ մեզ է: Մեր այս հաւատքի եւ ուխտի խօսքը ընդունեցէք որպէս նուիրական ողջոյն հայրապետական եւ տաճկ Զեյ հետ մեր բոլոր եկեղեցականներուն, մեր բոլոր հաւատացեալներուն. «Ողջոյն տալիս միմեանց ի համբոյր սրբութեան»: Թող յաւէտ անսասան մնան եւ օրհնեալ ըլլան Հայաստանեայց Առաքելական Ս. եկեղեցին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը եւ համայն ժողովուրդն հայոց»:

Ժողովականները կրկին յոտնկայս ծափահարութեամբ ընդունեցին Վեհափառ Հայրապետի հաւատաւոր եւ խրախուսիչ խօսքերը:

Նորին Ս. Օծութեան ուղերձէն յետոյ ատենապետը յայտնեց, որ այսօր ստացուած են շնորհաւորութեան շուրջ 100 հեռագրեր: Բարտուղարութեան անդամ Պ. Հայկ Ստաբլեան կարդաց անոնցմէ՝ կարեւորագոյնները, որոնք են Մոսկուայի եւ Համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Սլեբզիի, Բենդարիի արքեպիսկոպոսի, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Տեղապահ Տ. Խաչ արքեպիսկոպոսի, Կոստանդնուպոլսի Գարեգին Պատրիարքի, Նրուսապետի Պատրիարքական Տեղապահ Տ. Նըիշէ արքեպիսկոպոս Տէր-

տէրեանի, Պուլկարիայի Մինիստրների Խորհրդին կից Դաւանանքի գործերի կոմիտէի նախագահ Կիւլիկովի հեռագրերը: Այնուհետեւ ժողովի ցանկութեան համաձայն յիշուեցան միայն անունները հեռագրի ղրկողներուն, որոնց կարգին էին թեմակալ առաջնորդներ կամ անոնց փոխանորդները, եկեղեցական խորհուրդներ, դասք քահանայից, հասարակական գործիչներ եւ այլ անձինք:

Պատգամաւորներու առաջարկութեամբ, քարտուղարութեան անդամ Հոգ. Տ. Շնորհք Ծ. վարդապետ կարգաց Ազգային-եկեղեցական ժողովի առաջին եւ երկրորդ նիստերուն արծանագրութիւնները, որոնք ընդունուեցան փոքրիկ յաւելումներէ ետք:

Նիստի գլխաւոր հարցն էր Հայց. եկեղեցւոյ սահմանադրութեան քննարկութիւնը, որուն մասին խօսք տրուեցաւ Հոգ. Տ. Սերովբէ Ծ. վարդապետին: Հոգ. վարդապետը ըսաւ որ այս նպատակին համար եպիսկոպոսական ժողովը առժամայն յանձնախումբ նշանակած էր հետեւեալ հոգեւորականները. — Դեր. Տ. Մամբրէ Սրբեպս.ը, Դեր. Տ. Վազգէն Եպս.ը, Դեր. Տ. Դերենիկ Եպս.ը, Հոգ. Տ. Սերովբէ եւ Շնորհք ծայրագոյն վարդապետները: Ժամանակի սղութեան պատճառով յանձնախումբը առիթ չունեցաւ գումարուելու, սակայն իւրաքանչիւր անդամ, առանձինն ուսումնասիրեց այն եւ գաղափարի փոխանակութիւն ունենալով եկան հետեւեալ եզրակացութեան. — Սահմանադրութեան ծրագիրը թէեւ լուրջ կերպով ուսումնասիրուած է, սակայն չի գոհացներ արտասահմանի թեմերուն պահանջները եւ պայմանները, որուն համար կ'առաջարկուի որ այդ գործը յանձնուի նոր կազմուելիք Դերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին, որպէսզի վերջինս աւելի լայն կերպով ուսումնասիրէ եւ յետոյ բերէ Ազգային-եկեղեցական ժողովին ի վաւերացումն:

Նիստի վերջին հարցն էր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի նիւթական ապահովութիւնը: Այս մասին զեկուցելու համար խօսք առաւ Վեհափառ Հայրապետը եւ ըսաւ թէ կարելի է Հոգեւոր ձեմարանի զօրացումը, տպարանի կազմակերպումը եւ կարգ մը հին եկեղեցիներու նորոգութիւնը: Ս. Էջմիածնի տաճարի վերաբերմամբ մեր բարեխնամ կառավարութեան կենդանի օրինակը աւելի կը թելադրէ, որ նոյն վերաբերմունքը ջոյց տանք մենք ալ միւս եկեղեցիներու վերաբերմամբ: Վեհափառ յետոյ կոչ ըրաւ պատգամաւորներուն որ իրենց վերադարձին պատմեն օփիւրքահայութեան այն գործերուն մասին որոնք պիտի կատարէ Մայր Աթոռի նորընտիր Դերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը: Այնուհետեւ Նորին Սրբութիւնը հրահանգեց տնտեսական բաժնի վարիչ Պ. Սեղգարեանին որպէսզի Մայր Աթոռի տնտեսական փնակը պարզէ:

Պ. Սեղգարեան 1956 տարւոյ համար ընդհ. մուտք ներկայացուց 1.294.000 ռուբլի իսկ որպէս ընդհ. ծախս 1.075.000 ռուբլի: «Էջմիածին» ամսաթերթի ծախս 12 համարի համար 312.000 ռուբլի, օրացոյցի ծախս 28.500 ռուբլի: Ուրեմն Մայր Աթոռի 1956 տարւոյ ընդհ. ծախս նախատեսուած է 1.900.500 ռուբլի: Այսպիսով 606.000 ռուբլիի բաց մը կը գոյանայ: Բաց աստի, Պ. Սեղգարեան կ'ըսէ, օգտուելով Ձեր ներկայութենէն, Ձեր ուշադրութեան կը յանձնենք մօտաւոր ապագային կատարուելիք շարք մը գործերու մեր ծրագիրը, զայդ կրնանք իրագործել Ձեր օգնութեամբ: Այդ գործերուն համար նախատեսեցինք 1.220.000 ռուբլի:

Բարգէն վարդապետ խօսք առնելով հարց կուտայ թէ. «Մենք ունինք «Լուսաւորչի լուծա» անուան տակ Մայր Աթոռին դրամական նուիրատուրք. արդեօք այդ կարգի գումարները ստացուած են»:

Պ. Երուանդ Աղաճանեան (Ամերիկայէն) խօսքի նիւթ կը դարձնէ տպարանի մը անհրաժեշտութիւնը Մայր Աթոռի համար եւ ամերիկահայ պատգամաւորութեան անունով կը խոստանայ արդիական սարքաւորուած տպարան մը նուիրել Ս. Էջմիածնի Վեհափառ Հայրապետի ընտրութեան առիթով: Ամերիկահայ պատգամաւորութեան անդամներէն Պր. Տիգրան Պոյաճեան աւելի մանրամասն յիշատակելով, գնուելիք տպարանական սարքաւորումը կը խոստանայ մեծ մամուլ մը «Էջմիածին» ամսագրի 16 էջերը միանգամայն տպագրելու կարողութեամբ, երկու փոքր մամուլներ, տողաշար

մերենայ, կտրիչ, ծալիչ եւ յարակից գործիքներ: Ժողովը ծափահարութեամբ կը գնահատէ ամերիկահայ պատգամաւորութեան այս գովելի մտածումը:

Պր. Քիրքենան կ'առաջարկէ ընտրել յանձնախումբ մը, որ զբաղուի Մայր Աթոռի 1956 տարուայ նախահաշուի մէջ տեսնուած պիւտճէն փակելու միջոցներու մասին ժողովին գործնական առաջարկներ բերելու համար: Այս նպատակով ընտրուեցաւ յանձնախումբ մը հետեւեալ կազմով.

- Պ. Երուանդ Աղաճանեան (Ամերիկա),
- Պ. Սարգիս Քիրքենան (Լոնտոն),
- Պ. Հրանդ Նասիպեան (Եգիպտոս),
- Պ. Հմայեակ Սեդգարեան (Երեւան),
- Պ. Գէորգ Եղիշարեան (Երեւան),
- Պ. Սահակ Պաղչէճեան (Արժենդին),
- Պ. Հայկ Նաճարեան (Կալիֆոռնիա):

Այս յանձնախումբին հրահանգուեցաւ մինչեւ յաջորդ նիստը (Ուրբաթ, Հոկտեմբերի 7ին) մշակել համապատասխան ծրագիր եւ ներկայացնել ժողովին:

Ապա ամերիկահայ պատգամաւորութիւնը առաջարկեց օրակարգի վրայ դնել «կուսակրօնութեան հարցը»: Ժողովը այդ հարցը գտնելով յոյժ բազմակողմանի բնուէի դրաց, յարմար դատեց, որ նկատի առնուի բարեկարգական այլ խնդիրներու կարգին, որոնցմով զբաղած են եւ հետագային եւս պիտի զբաղի Եպիսկոպոսական ժողովը եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը:

Ազգային-եկեղեցական ժողովի երրորդ նիստը փակուեցաւ ժամը 3ին:

ԶՈՐՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

Ազգային-եկեղեցական ժողովի չորրորդ նիստը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբերի 7ին, ցերեկուայ ժամը 7.30-ին Ճեմարանի դահլիճին մէջ: Ժողովը բացուեցաւ Վեհափառի աղօթքով: Օրուան ատենապետն էր Տիար Սարգիս Քիրքենան: Պր. Ե. Աղաճանեան խօսք առնելով պարզեց այն միջոցները որոնցմով կարելի է 1956ի պիւտճէի բացը գոցել: Պր. Աղաճանեան յանձնախումբի անունով առաջարկեց՝

1. — Պատգամաւորները եւ ուխտաւորները պէտք է որ վճարեն այն ծախսերը որոնք Ա. Էջմիածինը կատարեր է անոնց ճանապարհածախսի եւ հիւրանոցի համար: Այս ծախսերուն վրայ կարելի է աւելցնել նուէրներ ի նպաստ Ա. Աթոռին, Վեհին օժման առթիւ:

2. — 1945ի Ազգային-եկեղեցական ժողովի կողմէ որոշուած 5 առ հարիւր տուրքէն զատ, իւրաքանչիւր եկեղեցի, յարմարութեան համաձայն, պնակ պտըտցնէ, յօգուտ Էջմիածնի: Գոյացած գումարը պիտի պահուի առանձին եւ պարբերաբար ուղարկուի Էջմիածին, տեղական առաջնորդարանի միջոցաւ:

3. — Տարւոյն ընթացքին օր մը «Էջմիածնի Օր» անուանուի եւ ամէն գաղութ, իր պայմաններուն համեմատ, ձեռնարկներ կազմակերպէ նիւթական օժանդակութիւն ապահովելու նպատակով:

4. — Ազգային-եկեղեցական այս ժողովը հրամայէ բոլոր առաջնորդական թեմերուն, որ ըստ կարելւոյն իրենց հոգեւոր եւ այլ տուրքերը զննն Վեհին տրամադրութեան տակ:

Այս զեկուցումին շուրջ բացուեցաւ մտքերու փոխանակութիւն եւ տրուեցան յաւելուածական լուսաբանութիւններ, որոնք շեշտեցին իւրաքանչիւր եկեղեցիի 5 առ հարիւր տուրքի վճարման անհրաժեշտութիւնը, ինչպէս նաեւ վերոյիշեալ 4 կէտերու բարւոք տնտեսման եւ առաքման մասին, միշտ տեղական պայմաններու յարմարութեան համաձայն:

Ժողովը որոշեց յիշեալ 4 կէտերը ընդունիլ եւ յանձնել նոր ընտրութիւնի Լոգեւոր Դերագոյն Խորհուրդին, լաւագոյնս իրագործելու համար զայն:

Գեր. Տ. Դերենիկ Եպս. խօսք առնելով, յանուն Կիլիկեան կաթողիկոսութեան խոստացաւ Ս. Հռիփսիմէի վանքի վերանորոգութեան ընթացիկ ծախսերը հոգալ. իսկ Տիրոջ տի մէջ գտնուող իր եղբոր՝ Տէր Ստեփան փոխտեանի օգնութեամբ յանձն կ'առնէ վերանորոգել Ս. Գայանէի վանքը: Ժողովականները ծափահարութեամբ դիմաւորեցին Սրբազանի այս նշանակելի յայտարարութիւնը:

Գեր. Տ. Շնորհք եպիսկոպոս յայտնեց, որ հին եկեղեցիները նորոգելու լաւագոյն եղանակը այն է, որ իւրաքանչիւր թեմ ստանձնէ մեկենասութիւնը որոշ եկեղեցիի մը եւ խոստացաւ իր երեսփոխանական Ժողովին ներկայացնել հին եկեղեցիներու վերանորոգութեան հարցը եւ վստահութիւն յայտնեց, որ Գալիֆորնիայի թեմը կը ստանձնէ եկեղեցիի մը վերանորոգութեան ծախսը: Սրբազանը յայտնեց նաեւ, որ Գալիֆորնիայի թեմէն Մայր Աթոռին է բերուած 2,500 տոլար զանազան բարեպաշտ ազգայիններէ:

Այնուհետեւ կարդացուեցաւ երրորդ նիստի ատենագրութիւնը: Որոշուեցաւ վաւերացնել Ազգային-եկեղեցական Ժողովի երրորդ նիստի արձանագրութիւնն անփոփոխ:

Մի քանի պատգամաւորներու ստորագրութեամբ Ժողովին ներկայացուած էին եկեղեցական բարեկարգութեան վերաբերեալ մի քանի հարցեր: Նախագահութեան անդամ Տ. Մամբրէ արքեպիսկոպոս Սիրունեանը որպէս լուսաբանութիւն պատասխանեց, որ եկեղեցական բարեկարգութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերը արդէն իսկ եպիսկոպոսական Ժողովի քննարկութեան ներքեւ են, Ազգային-եկեղեցական Ժողովը այս նստաշրջանի մէջ չի կրնար զբաղուիլ բարեկարգութեան վերաբերեալ հարցերով:

Յայտարարուեցաւ 30 րոպէ դադար:

Ընդմիջումէն յետոյ Ժողովը վերսկսաւ իր աշխատանքները ցերեկուայ Ժամը Յին:

Ժողովի յաջորդ հարցն էր Դերագոյն Լոգեւոր Խորհրդի ընտրութիւնը: Տ. Մամբրէ արքեպիսկոպոս Սիրունեան առաջարկեց Ժողովին նկատի առնել բանաստեղծ-ակադեմիկոս Աւետիք Իսահակեանի եւ Պր. Ստեփան Կամսարականի կատարած ջերմագին աշխատանքները յօգուտ Ս. Էջմիածնի եւ զանոնք ընտրել իրեն պատուոյ անդամներ Դերագոյն Լոգեւոր Խորհրդի: Առաջարկը ընդունուեցաւ Ժողովականներու ծափահարութիւններով: Այնուհետեւ Գեր. Տ. Մամբրէ Սրբազան Ժողովին առաջարկեց ցուցակն այն անձանց, որոնց թեկնածութիւնը, որպէս Դերագոյն Լոգեւոր Խորհրդի անդամներ, արժանացեր է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի հաւանութեան:

Լոգեւորականներ

1. Սիոն եպիսկոպոս Մանուկեան,
2. Սահակ եպիսկոպոս Տէր-Յովհաննիսեան,
3. Վարդան եպիսկոպոս Տէր-Սահակեան,
4. Եզնիկ եպիսկոպոս Ազնաւորեան:

Աւխարհականներ

1. Փրօֆ. Արարատ Ղարիպեան,
2. Փրօֆ. Առաքել Առաքելեան,
3. Պ. Արտաշէս Տիրացեան,
4. Պ. Արամ Աղաջանեան:

Ելեւմտական վերսուզիչ յանձնաժողով

1. Մաշտոց արքայ Թադիւրեան,
2. Պ. Գրիգոր Բեքմեզեան,
3. Պ. Եփրեմ Ալիքսանեան:

Ժողովին մէջ յայտարարուեցաւ, որ Պր. Ստեփան Կամսարական ծանր հիւանդ է եւ զամուած է մահին: Որոշուեցաւ Ժողովի անունով երեք անձերէ բաղկացած պատգամաւորութիւն մը ղրկել Պր. Կամսարականին այցելութեան, յայտնել անոր իր ընտրութիւնը որպէս պատուոյ անդամ Դերագոյն Լոգեւոր Խորհրդի եւ Ժողովին կողմէ բաջառողջութիւն մաղթել հիւանդին:

Ժողովը որոշեց նաեւ ողջոյնի ճեպագիր ղրկել Սովետական Միութեան Մինիստրը-

ների Սովետի նախագահին եւ Հայաստանի կառավարութեան, որ ընդունուեցաւ բոլոր ծափահարութեամբ:

Օրակարգի բոլոր հարցերը սպառած են: Ապա ոտքի ելլելով Ամենայն Հայոց Մայրազոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Վազգէն Ա. ըսաւ իր փակման խօսքը, որ առաւելաբար կը վերաբերէր Մայր Աթոռի զօրացման համար իր ունեցած ծրագրերուն եւ առաջադրութեանց:

«Ընտրութեան ասպին ժամանակս գրեթէ ամբողջութեամբ գրաւուած եղաւ եկեղեցական հանգիստութիւններով, ժողովներով եւ սեսակցութիւններով, եւ շատ քիչ ժամանակ ունեցած եմ միտքեւս ի մի ամփոփելու եւ լրիւ ծրագիր մը ներկայացնելու Ձեզի, սակայն պիտի փորձեմ ուրուագծել այսպիսի ծրագիր մը: Կը յուսանք, որ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի հետ աւելի լրիւ ծրագիր մը կը մշակենք»:

Վեհափառ Հայրապետը թուեց իր ծրագրերը, որոնք կարելի է ամփոփել հետեւեալ կէտերու շուրջ.

1. Գէր Տառն անգամ մը գումարել եպիսկոպոսական ժողով, զբաղելու համար կրօնա-եկեղեցական եւ բարենորոգչական սխալողական հարցերով:

2. Գէր 4 կամ 5 տարին անգամ մը գումարել Ազգային-եկեղեցական ժողով: «Ի վիճակի եմ յայտարարելու, — ըսաւ Վեհափառը, — որ Հայրենի պետութիւնը պիտի տայ բոլոր դիւրութիւնները պատգամաւորներուն՝ երբեւեկի համար»:

3. Մայր Աթոռը պէտք ունի վերակազմութեան՝ սնտեսական, վարչական եւ հոգեւոր մարզերու մէջ: Ֆինանսական վերակազմութիւնը արդէն իսկ սկսած է: Կազմուած է դիւանատուն եւ նշանակուած է բարեխիղճ պատշտօնայ մը եղեմական գործերու համար: Հոգեւոր տեսակէտէն ընելիք բան շատ կայ. պէտք է ստեղծել վանական կազմակերպութեան բոլոր պայմանները, ստեղծել ինքուր միաբանութիւն մը աղօթքի եւ աշխատանքի սկզբունքներու վրայ, տնօրէնուած հնազանդութեան, աղփասութեան եւ ժուժկալութեան կանոններով: Այս նպատակներու իրագործման համար ծրագրած ենք աշխատակիցներ հրաւիրել արտասահմանէն: Տպաւորութիւնս այն է, որ Հայրենի բարեխնամ կառավարութիւնը սիրով պիտի տայ հարկ եղած դիւրութիւններ:

4. Մայր Տառնի յատկապէս մարմարապատել եւ զայն օժտել նոր Աւագ Սեղանով մը: — Այս կապակցութեամբ Վեհափառը վստահութիւն յայտնեց, որ Հայաստանի Պատմական յուշարձաններու պահպանութեան կոմիտէն եւ նորարարութեան պիտի աջակցին այս նպատակի իրագործման:

5. Ս. Էջմիածնի Հոգեւոր ձեմարանը դնել աւելի լուրջ հիմքերու վրայ, պատաստելու համար իր կոչումին աւելի գիտակից հոգեւորականութիւն: Ուրախ ենք նշելու, որ ձեմարանը արդէն իսկ կարեւոր հաստատութիւն մը դարձած է, ունի նշանակալէս դասաւանդողներ: Մեր նպատակն է դարձնել լաւ՝ լաւագոյն: Մեր արտասահմանի հոգեւորականները, կը յուսանք, որ մեզի համար բանկազին օժանդակներ պիտի ըլլան նաեւ այս մարզին մէջ:

6. «Էջմիածին» ամսաթերթը կը ծառայէ իր նպատակին, կը տանի Մայր Աթոռի օրհնութիւնները, Ս. Էջմիածնի շինարար եւ հայրենասիրական խօսքեր քե՛ միւրեքնական Մեր ժողովուրդին եւ քե՛ արտասահմանի Մեր հօտին: Ամսաթերթը լաւագոյն պայմաններու մէջ լոյս կը տեսնէ եւ կը բաւարարէ մեր պահանջները:

7. Մայր Աթոռը անհրաժեշտաբար պէտք ունի տպարանի: Երջանիկ եմ այն

խոսումով, որ ամերիկահայ պատգամաւորութիւնը տուա՝ օժել Մայր Արոսը սպա-
րանական լիւ ստուածով: Կը սպասեմ այն երջանիկ օրուն, երբ «Էջմիածին»
ամսաթերթի առաջին թիւը լոյս պիտի տեսնէ նոր տպարանէն: Պիտի ընդարձակենք
մեր տպագրական աշխատանքները, եկեղեցական եւ մշակութային գրքերու հրատա-
րակութեամբ:

8. Մեր ծրագիրն է Մայր Արոսի կողմէն կազմել տասնէ մը հոգեւոր կանառ,
բաղկացեալ լուրջ գիտնականներէ, մեր եկեղեցական մասնագրութեան հրատարակու-
թիւններու կապակցութեամբ: Այս զաղափարը կը կարօտի լուրջ մշակման:

9. Պիտի ունենանք մեր ուրոյն եկեղեցական Սահմանադրութիւնը: Որոշումը,
որ Ազգային-եկեղեցական ժողովը տուաւ, լաւագոյնն էր, այսինքն Գերագոյն Հո-
գեւոր Խորհուրդի եւ Եպիսկոպոսական ժողովի քննարկութենէն վերջ ներկայացնել
Ազգային-եկեղեցական ժողովին մեր նոր Սահմանադրութիւնը: Հիմեր, քե՛ Պօլո-
ժենիան եւ քե՛ Ազգային Սահմանադրութիւնը ազգային ինքնուրոյն եկեղեցիի մը
Սահմանադրութիւնները չէին: Մեր նպատակն է ազատ պայմաններու տակ ունենալ
մեր ինքնավար եկեղեցիի համար նոր Սահմանադրութիւն:

10. Մեր յարաբերութիւնը մեր Հայրենի պետական իշխանութեան հետ պիտի
ըլլայ աւելի բան բնականոն եւ բարոյ: Մենք հաւատացած ենք, որ որքան մենք,
նոյնքան մեր Պետական իշխանութիւնը կը ցանկայ Մայր Արոսը տեսնել վերսին իր
պատմական մեծ առաքելութեան մէջ:

11. Մեր յարաբերութիւնը մեր միւս նուիրապետական Արտոններու եւ քեմե-
րու հետ պիտի ըլլայ սիրոյ, ի Քրիստոս միութեան խորունկ սկզբունքի վրայ: Մայր
Արոսի եւ միւս արտոններու ու քեմերու յարաբերութիւնները պիտի չեն ըլլան դիւա-
նագիտական, այլ՝ պարզ, անկեղծ եւ եղբայրական սիրոյ մընութիւնը մը մէջ: Կ'ակ-
նարկեմ յատկապէս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կարգիկոսութեան, որուն շուրջ որոշ
գծուարութիւններ կը ստեղծուին: Ես կ'ուզեմ հաւատալ, որ Հայաստանեայց Եկե-
ղեցոյ պարտաւանաչ եւ գիտակից պաշտօնեաներ պիտի չառաջնորդուին կողմնակի
նպատակներով, այլ՝ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միութեան գերագոյն եւ սրբազան
սկզբունքը ամեն նկատառումէ վեր պիտի գտան: Դժուարութիւն ծագելու պարտ-
գային իսկ ես բացարձակ վստահութիւն ունիմ մեր հաւատացեալ ժողովուրդի առողջ
բնազդի վրայ, որով նշանօրէն նախապահի մէջ պիտի մնայ միշտ: Սիրոյ, համերա-
խութեան եւ եղբայրական ողջոյն ունիմ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արոսին, միաբանու-
թեան եւ ամբողջ ժողովուրդին, Ս. Նուսրատի եւ Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիար-
քութեանց, մեր բոլոր քեմերուն եւ համայն հաւատացեալ հայ ժողովուրդին:

12. Նիւրական օժանդակութիւնները եւ խոստումները, որոնք այս առթիւ ե-
լան, պայծառ պիտի պահեն Մայր Արոսը իր բոլոր հաստատութիւններով: Ամերի-
կահայ պատգամաւորներու եւ Տ. Դերենիկ Եպիսկոպոսի կատարած խոստումներէն
զատ, Պ. Սարգիս Քիւրճեան եւս խոստացած է մեղուաբուծարանի մը-հաստատման
մեկեւնասն ըլլալ ի Դեղարգ: Շնորհակալութիւն բոլորին: Վստահ ենք, որ պիտի
զտնուին ուրիշ պատուական անձնաւորութիւններ եւս, որոնք պիտի ուզեն շինարար
աշխատանք կատարել Մայր Արոսէն ներս եւ նպաստել իրենց նիւրական նուիրներով
անոր վերելին եւ պայծառութեանը:

Վեհափառը իր խօսքերը վերաջացուց հետեւեալ նշումներով.

«Քանի մը օրէն պիտի մեկնիք այստեղէն, վստահ եմ, որ մեր բաժանումը պիտի
չըլլայ իրապէս բաժանում: Այստեղ գալով, Դուք՝ Ձեր զգացումներով եւ հոգիով
կապուեցաք Հայրենիքին: Մենք բոլորս կը մնանք հոգեւոր մէկ եւ նոյն միութեան
մէջ: Կը մաղթեմ, որ մեր միութիւնը եւ սերը աւելի խորանայ եւ մենք դառնանք

իրապես մեկ հօս եւ մեկ հովիւ: Խօսուեցաւ հայրենադարձի մասին: Ձեւ կրնար աւելի յայտարարուիլ ընել այս ուղղութեամբ: Ես այս հարցին մէջ այն համոզումն ունիմ, որ հայրենադարձը փակուած հարց մը չէ: Բայց ես այս առթիւ պիտի ուզեի ակնարկել ուրիշ հայրենադարձի մը, այդ մեր հոգեկան հայրենադարձն է, այսինքն համայն հայ ժողովուրդին հոգիով կապուելը Մայր Աթոռին եւ Մայր Հողին»:

Ապա Վեհափառը իր զնահատանը յայտնեց ժողովի նախագահութեան, ատենապետներուն եւ քարտուղարութեան իրենց աշխատանքներու համար, ինչպէս նաեւ բոլոր ժողովականներուն, որոնք միասնաբար եւ եղբայրորէն խորհեցան եւ ծրագրեցին, որպէս զի ստեղծուին պայմաններ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հետագայ աշխատանքներուն համար: Մաղթեց բոլորին բարի ճանապարհ. «Տարե՛ք, — ըսաւ Վեհափառը, — Մեր հայրական սիրոյ ողջոյններ եւ օրհնութիւններ Մեր համայն սիրեցեալ ժողովուրդին»:

Վեհափառ Հայրապետի աղօթքով եւ օրհնութեամբ վերջ գտաւ Ազգային-եկեղեցական ժողովի չորրորդ եւ վերջին նիստը: Յաւարտ ժողովի պատգամաւորները խմբովին լուսանկարուեցան ձեմարանի դահլիճին առջեւ:

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴԻԻԱՆ

Նախագահ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Նախագահութիւն

1. ՎԱՀԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ, 2. ՄԱՄԲՐԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ,
3. ՄԱՄԲՐԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԴԱԼՅԱՅԵԱՆ:

Ասեմապետներ

1. ՎԱՐԴԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԴԱՍՊՍՐԵԱՆ, 2. ՍԻՈՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ,
3. ԱԻԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ, 4. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍՍՐԵԱՆ,
5. ՍԱՐԳԻՍ ՔԻՒՐԲՃԵԱՆ, 6. ՀՐԱՆԴ ՆԱՍԻՊԵԱՆ:

Քարտուղարութիւն

1. ՇՆՈՐՀՔ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԴԱԼՈՒՍՏԵԱՆ, 2. ՀԱՅԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, 3. ՍՄԲԱՏ ԴՈՎԱՏԵԱՆ:

